

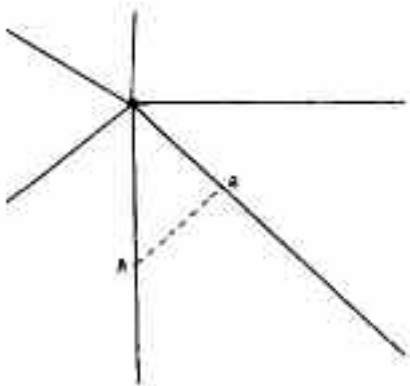
ΠΩΣ ΤΟ ΚΡΑΤΟΣ ΜΑΣ ΑΛΛΑΖΕΙ ΤΑ ΦΩΤΑ

Η ΣΗΜΑΣΙΑ ΤΟΥ ΗΛΕΚΤΡΙΚΟΥ ΡΕΥΜΑΤΟΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΔΙΚΤΥΟΥ ΗΛΕΚΤΡΟΔΟΤΗΣΗΣ

Στα αγγλικά, η λέξη «ενέργεια» και η λέξη «εξουσία» εκφράζονται κι οι δύο με μία λέξη: power. Και πράγματι, ο έλεγχος της ενέργειας είναι σημαντικό κομμάτι της κρατικής εξουσίας. Κι αν υπάρχει μία μορφή ενέργειας που να ταυτίζεται ακόμη περισσότερο με το κράτος, αυτή είναι το ηλεκτρικό ρεύμα.

ΤΟ ΡΕΥΜΑ ΩΣ ΚΡΑΤΙΚΗ ΕΞΟΥΣΙΑ

Με πρώτη ματιά, η ηλεκτρική ενέργεια δε διαφέρει πολύ από τις άλλες μορφές ενέργειας. Η κηροζίνη και το γκάζι προσφέρουν κι αυτά φωτισμό· το ξύλο και ο άνθρακας προσφέρουν κι αυτά φωτισμό· η βενζίνη μαζί με τη μηχανή εσωτερικής καύσης προσφέρει κι αυτή κίνηση. Ο ηλεκτρισμός όμως στην πραγματικότητα δεν είναι πηγή ενέργειας. Δεν εντοπίζεται στη φύση. Είναι ένας τρόπος μετάδοσης της ενέργειας. Παράλληλα είναι κι ένας τρόπος μετάδοσης των κρατικών προσταγών. Το ηλεκτρικό ρεύμα πάει πακέτο με ένα κεντρικά ελεγχόμενο δίκτυο κρατικών καλωδίων. Ένα δίκτυο που προσφέρει στο κράτος τη δυνατότητα να διατάξει την εξουσία του, όπως ακριβώς του αρέσει: ακτινωτά.¹

Σ' αυτό το σχήμα, ο κεντρικός κόμβος είναι το σημείο όπου ασκείται η κρατική εξουσία. Τα Α και Β είναι σημεία προς έλεγχο. Τα κράτη επιδιώκουν να οργανώνουν τις κοινωνίες με μια τέτοια ακτινωτή διάταξη. Το πιο χαρακτηριστικό παράδειγμα είναι η πολεοδομία. Η μετακίνηση από το κέντρο προς τα Α και Β γίνεται με μέσα από φαρδιές λεωφόρους, ενώ για να πας από το Α στο Β πρέπει να διασχίσεις κάτι κωλόστενα με λακκούβες. Με το σχήμα αυτό εκτός από την πολεοδομία, μπορούν να ιδωθούν και οι διαδρομές της κρατικής εξουσίας: η κυκλοφορία στην πόλη, η νομισματική κυκλοφορία, η ανθρώπινη επικοινωνία και οι σχέσεις σε μια γειτονιά ή σε μια δουλειά. Το κράτος προσπαθεί να καθιστά εύκολη την επικοινωνία του με τα σημεία Α και Β, βάζοντας ταυτόχρονα εμπόδια στη δυνατότητα των Α και Β να επικοινωνούν μεταξύ τους. Οι εντολές της κεντρικής εξουσίας μεταδίδονται πολύ καλύτερα έτσι σε κάθε γωνιά της κρατικής επικράτειας.

Ο ηλεκτρισμός δουλεύει έτσι ακριβώς:

Είναι συγκεντρωτικός και δημιουργεί ένα

ορατό δίκτυο καλωδίων μετάδοσης από έναν κεντρικό σταθμό ενέργειας, απ' τον οποίον γεννιέται, διανέμεται και ελέγχεται η ροή της ενέργειας. Ο χάρτης των καλωδίων που ξεπηδούν απ' τον κεντρικό σταθμό ενέργειας μοιάζει με την ακτινωτή διάταξη μιας πόλης όπως το Παρίσι, μόνο που η φορά των καλωδίων είναι μονομερής: απ' το κέντρο προς τα άκρα. Τα καλώδια μεταφέρουν την ενέργεια/εξουσία [είδατε τι ωραίο που είναι να έχεις μία λέξη και για τα δύο;] σε όλη την επικράτεια με τρόπο που υπερσχύει της γεωγραφίας.²

Πράγματι, τα καλώδια μεταφέρουν και εξουσία. Γιατί τα καλώδια δίνουν τη δυνατότητα στο κράτος να παρέχει, να ελέγχει και να κόβει αν χρειαστεί την ενέργεια σε κάθε σπίτι ξεχωριστά. Γρήγορα λοιπόν, η ηλεκτρική ενέργεια ταυτίστηκε με την ίδια την κρατική υπόσταση. Ένα κράτος ήταν αληθινό κράτος μόνο αν ήλεγχε πλήρως την ηλεκτρική ενέργεια στην επικράτειά του. Ο Λένιν, ο μεγάλος ηγέτης της Σοβιετικής Ένωσης, το καταλάβαινε αυτό περίφημα. Όταν ανέλαβε τα ηνία της Σοβιετικής Ένωσης, το κράτος του ήταν το μεγαλύτερο σε έκταση κράτος στον πλανήτη. Ο Λένιν, έχοντας υπόψιν και τα παθήματα του Τσάρου, καταλάβαινε καλά πως ο έλεγχος αυτού του αχανούς κράτους δεν ήταν καθόλου εύκολο πράγμα.

Στην προσπάθεια ελέγχου της γιγάντιας αυτής επικράτειας, ο εξηλεκτρισμός ήταν ο νούμερο ένα στόχος του Λένιν. Το σχετικό τσιτάτο αυτού του ανθρώπου με τα χιλιάδες τσιτάτα πήγαινε ως εξής: «κομμουνισμός είναι σοβιετική εξουσία συν εξηλεκτρισμός όλης της χώρας, γιατί χωρίς εξηλεκτισμό δεν είναι δυνατό να ανεβάσουμε τη βιομηχανία».³ Η άνηση της βιομηχανίας (και ο έλεγχος της εργασίας) όμως δεν ήταν το μόνο προτέρημα που έβλεπε στον ηλεκτρισμό ο Λένιν. Σε μια χώρα με ατέλειωτες δασικές εκτάσεις, κατοικημένες από αναλφάβητους χωρικούς, χωρίς καλά-καλά δίκτυο ύδρευσης ή σιδηροδρομικό δίκτυο, ο νούμερο ένα στόχος του ήταν ο «πλήρης εξηλεκτρισμός». Γιατί ο ηλεκτρισμός, έλεγε ο Λένιν, «θα αποτελεί έναν σύνδεσμο από την πόλη στην ύπαιθρο, ακόμη και στις πιο απομακρυσμένες περιοχές της χώρας».⁴ Στο πρόσωπο του ηλεκτρικού δικτύου δηλαδή, ο Λένιν έβλεπε τη δυνατότητα του κομμουνιστικού καθεστώτος να ελέγχει από τη Μόσχα κάθε κατοικοχώρι μέχρι τη Σιβηρία.

Για τις ανάγκες του σοβιετικού εξηλεκτρισμού ο Λένιν κατέστρωσε ένα μεγαλόπνοο σχέδιο που

ονομάστηκε GOELRO. Το σχέδιο ξεκινούσε με τον εξηλεκτρισμό των πιο «απομακρυσμένων περιοχών», δηλαδή τη «Βόρεια Περιοχή». Ο Λένιν ήταν πραγματιστής. Ήξερε καλά ότι το κράτος του δε βρισκόταν κι ακριβώς στην αιχμή της τεχνολογίας. Γι' αυτό το λόγο έφερε απ' το εξωτερικό «εκατοντάδες μηχανικούς και εκπροσώπους της επιστήμης, διαποτισμένους με αστικές αντιλήψεις».⁵ Σκόπευε αυτοί οι «ειδικοί» να εκπαιδεύσουν τους δικούς του. Και στο μέλλον σκόπευε αυτοί οι ειδικοί να κάνουν κουμάντο σε όλη τη χώρα. «Αυτό θα είναι η αρχή της πιο ευτυχημένης εποχής, όπου οι πολιτικοί θα λιγοστεύουν διαρκώς [...] και για την πολιτική θα μιλούν περισσότεροι οι μηχανικοί και οι γεωπόνοι», έγραφε.⁶

Και πράγματι, επικεφαλής της GOELRO δεν τέθηκε κάποιο απλό κομματικό στέλεχος, αλλά ο Γκλεμπ Κριγιανόφσκι, φιλόδοξος επιστήμονας και προσωπικός φίλος του Λένιν. Ο Κριγιανόφσκι προώθησε ένα ουτοπικό σχέδιο, το οποίο με όχημα τον ηλεκτρισμό στόχευε να αλλάξει κάθε πτυχή της καθημερινής ζωής στη Σοβιετική Ένωση. Γιατί το κρατικό ηλεκτρικό δίκτυο δεν έδινε στο κράτος τη δυνατότητα να ελέγχει μόνο το ρεύμα, αλλά τα πάντα: ο «τρόπος με τον οποίο λειτουργούσε ο ηλεκτρισμός ήταν ακριβώς ο τρόπος με τον οποίο ο Λένιν ήλπιζε να λειτουργεί η εξουσία του σοσιαλιστικού κράτους».⁷ Το ρεύμα είχε τη δυνατότητα να λειτουργεί ως κρατική προσταγή.

ΤΟ ΡΕΥΜΑ ΩΣ ΠΡΟΣΤΑΓΕΣ ΚΑΙ ΤΟ ΡΕΥΜΑ ΩΣ ΦΟΡΟΛΟΓΙΑ

Έχουμε την τύχη η «ενεργειακή κρίση» της εποχής μας να μην είναι η πρώτη στην καπιταλιστική ιστορία. Η συγκεκριμένη ρητορική έχει χρησιμοποιηθεί κι άλλες φορές που ο καπιταλιστικός κόσμος βρισκόταν σε κρίση. Η πιο πρόσφατη ήταν η «ενεργειακή κρίση» της δεκαετίας του '70, τα κρατικά μέτρα για την αντιμετώπιση της οποίας θυμίζουν κάπως τρομακτικά τα μέτρα που παίρνουν τα κράτη και σήμερα.⁸

Οι καιροί ήταν καιροί περιορισμού της κατανάλωσης, επομένως η οικιακή κατανάλωση ενέργειας μπήκε όπως τώρα στο στόχαστρο. Οι τιμές ανέβηκαν και ο υπάρχων τρόπος ζωής έπρεπε να αλλάξει. Το 1969 το περιοδικό *Fortune* έγραφε επικριτικά πως «οι Αμερικανοί θέλουν το σπίτι τους κατάφωτο και έχουν πάθος για γκατζετάκια που ψύχουν, απο-

Η ΛΑΜΠΑ ΤΟΥ ΙΛΙΤΣ

Η «Λάμπα του Ιλίτς» είναι το όνομα που έδωσαν στους πρώτους λαμπτήρες πυρακτώσεων που μπήκαν στα σπίτια των αγροτών και στις εγκαταστάσεις των αγροτικών συνεταιρισμών στη Σοβιετική Ρωσία. Ο εξηλεκτρισμός της χώρας ήταν ένα δύσκολο έργο.

ψύχουν, ανακατεύουν, ψήνουν, βράζουν, σιδερώνουν, ράβουν, πλένουν, στεγνώνουν, ανοίγουν τις πόρτες, τους διασκεδάζουν, ζεσταίνουν το σπίτι τον χειμώνα και το δροσίζουν το καλοκαίρι», λες και δεν ήταν το κράτος που είχε επιβάλλει αυτόν τον καταναλωτικό τρόπο ζωής. Ο υπουργός Εσωτερικών των ΗΠΑ έλεγε λίγα χρόνια αργότερα πως «οι Αμερικανοί έχουν συνηθίσει εδώ και καιρό στην αφθονία. Πλέον δεν έχουμε την πολυτέλεια της άπλετης ενέργειας κι αυτό είναι μια ιδέα που το κοινό δυσκολεύεται να την καταλάβει».⁹

Το 1977, ο πρόεδρος Τζίμι Κάρτερ έθεσε τη «μείωση της κατανάλωσης ενέργειας» ως πρώτο στόχο των ΗΠΑ. Λίγους μήνες αργότερα, το περίφημο μπλακάουτ του 1977 στη Νέα Υόρκη, που τόσο έχει μνημονευτεί για τα ψειρίσματα των μαγαζιών από την εργατική νεολαία της πόλης, θεωρήθηκε αποτέλεσμα αυτής της σπάνης ενέργειας και ταίριαζε κουτί στη φιλολογία για τη μείωση της κατανάλωσης ρεύματος. Τελικά βέβαια, η «σπάνη» δεν είχε καμία σχέση· ως επίσημη αιτία σημειώθηκε «απλή βλάβη». Το συγκεντροποιημένο δίκτυο είχε φανεί όμως χρήσιμο για το κράτος παρά την «αποτυχία» του. Είναι ακριβώς αυτή η συγκεντροποίηση που «καθιστά δυνατή την εφαρμογή μεγάλης κλίμακας διακοπών ρεύματος και πτώσεων τάσης, ερχόμενη σε σκληρή, για να μην πούμε κωμική αντίθεση με την ουτοπία που επαγγέλλεται».¹⁰

Ο Τζορτζ Καφέντζις προσπάθησε να περιγράψει εκείνη την κρίση ήδη από το 1980.¹¹ Για τον Καφέν-

τζις η «ενεργειακή κρίση» της εποχής του ήταν τεχνική. Κατά τη γνώμη του, ήταν το όνομα που έδωσαν τα αφεντικά της εποχής του στην κρίση που γέννησαν οι εργατικές αρνήσεις των '60s και '70s. Ισχυρίστηκε πως τα αφεντικά κι οι ειδικοί τους, μιλώντας για το «τέλος του κόσμου» και για τους «τρόπους σωτηρίας» απ' αυτό, μιλούσαν στην πραγματικότητα για τη διάλυση του μοντέλου καπιταλιστικής ανάπτυξης που είχε χτιστεί γύρω απ' την αλυσίδα συναρμολόγησης και την αντικατάστασή του από έναν νέο τρόπο παραγωγής.

Οι ουτοπίες των αμερικανών κρατικών ειδικών των '70s φάνταζαν πολύ διαφορετικές μεταξύ τους. Από τη μία οι δεξιοί υπέρμαχοι της υψηλής τεχνολογίας φαντάζονταν έναν κόσμο χωρίς πετρέλαιο, αυτοκίνητα και μετακινήσεις, έναν κόσμο βασισμένο στον συγκεντροποιημένο ηλεκτρισμό, στους έξυπνους υπολογιστές και τα πυρηνικά εργοστάσια. Από την άλλη οι αριστεροί οικολόγοι που φαντάζονταν ένα μέλλον «χαμηλής ενέργειας», με λιγότερες μηχανές, και αγροτική δουλειά στο μικρό σπίτι στο λιβάδι (σ.42-47).

Οι δύο αυτές ουτοπίες συμφωνούσαν όμως ότι το υπάρχον σύστημα τα είχε φάει τα ψωμιά του και ότι η εργατική νεολαία ήταν όλοι κάτι τεμπέληδες που έπρεπε να στρωθούν στη δουλειά. Κι ότι γι' αυτό χρειαζόταν πειθαρχία: η «ένταση των μηχανισμών ελέγχου και πληροφόρησης γύρω απ' την παραγωγική διαδικασία [άρχισε να] καλπάζει αναπόφευκτα» (σ. 135). Οι φαινομενικά αντίθετες ουτοπίες (που δε διέφεραν και τόσο από τις σημερινές ουτοπίες) ήταν τελικά αμοιβαία συμπληρωματικές (σ.137). Κατά τη γνώμη του Καφέντζις, η ενέργεια χρησιμοποιήθηκε ώστε να αλλάξει ο κόσμος και να δημιουργηθεί μια κοινωνία που από τη μία είχε υπερτεχνολογικούς κλάδους με ακριβές μηχανές και μηδαμινή ανάλωση εργασίας (στα μαρξιστικά του Καφέντζις λέγονται «υψηλής οργανικής σύνθεσης») και από την άλλη τη σκλαβιά του τριτογενούς τομέα, δηλαδή ελάχιστες μηχανές και εργασία με το μαστίγιο (στα μαρξιστικά «χαμηλής οργανικής σύνθεσης»).

Η ενέργεια, έλεγε ο Καφέντζις, λειτουργεί ως μια αντλία που μεταφέρει υπεραξία από τους δεύτερους καπιταλιστές στους πρώτους, δηλαδή από το μπαράκι στο εργοστάσιο παραγωγής ενέργειας. Ο τρόπος είναι ο εξής: Το ρεύμα είναι βασικό εμπόρευμα. Αυτό σημαίνει ότι το ρεύμα εμπλέκεται στην παραγωγή όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Κάθε μπαρ, κάθε διαμέρισμα και κάθε φασονάδικο είναι αναγκασμένο να πληρώνει για το ρεύμα που καταναλώνει. Επομένως, οι αυξήσεις στην τιμή του ρεύματος επηρεάζουν την τιμή και όλων των υπόλοιπων εμπορευμάτων. Το αφεντικό στο μπαράκι «μπορεί να γκρινιάζει όσο θέλει, στο τέλος όμως πρέπει να πληρώσει το λογαριασμό του ρεύματος» ή αλλιώς τον «φόρο υποτέλειας που του αναλογεί» (σ.75).

Χάρη στην ενέργεια, έλεγε ο Καφέντζις, «το κεφάλαιο ασκεί μια προσταγή πραγματικά μαγνη-

ΑΠΟ ΤΗΝ ΚΡΗΤΗ ΩΣ ΤΟΝ ΕΒΡΟ

Δεν το λες και αχανές όπως η Σοβιετική Ένωση, αλλά αυτό το κεντρικά ελεγχόμενο ηλεκτρικό δίκτυο επιτρέπει στο ελληνικό κράτος να ασκεί έλεγχο από άκρη σ' άκρη της επικράτειάς του. Τώρα τελευταία λέγεται να περαστεί και καλώδιο προς τα νησιά, για να γίνει ακόμη μεγαλύτερος ο κεντρικός έλεγχος.

τική» (σ. 67). Ο Καφέντζις αρνιόταν πεισματικά όμως να δει το έθνος-κράτος ως δρώντα μηχανισμό. Αν το έκανε, δε θα έβλεπε απλά ένα σατανικό κόλπο του «κεφαλαίου». Θα έβλεπε ότι το ρεύμα είναι πράγματι «φόρος» υποτέλειας. Και ποιος είναι αυτός που εισπράττει τους φόρους; Το κράτος. Το οποίο, χάρη στα αυξημένα φορολογικά έσοδα, διπλασίασε τον προϋπολογισμό του μετά το 1960 (σ. 57). Θα έβλεπε λοιπόν το ρεύμα ως κρατική προσταγή και φορολογία.

Το κεφάλαιο στον κόσμο του Καφέντζις δρα από μόνο του και στο κενό. Αλλά ο κόσμος της ενεργειακής κρίσης δεν ήταν ένας κενός κόσμος. Ήταν ένας κόσμος όπου τα επί μέρους κεφάλαια ήταν οργανωμένα σε κράτη. Κι αυτά τα κράτη πλακώνονταν αναμεταξύ τους. Ο διακρατικός ανταγωνισμός ήταν που εκφραζόταν ως «τέλος του κόσμου» και ως «ενεργειακή κρίση». Η αύξηση της τιμής του ρεύματος, που συμπαρέσυρε και όλες τις άλλες τιμές, δεν ήταν προϊόν κάποιου κανόνα προσφοράς-ζήτησης. Ήταν αποτέλεσμα αυτού ακριβώς του διακρατικού ανταγωνισμού.

Σ' αυτόν τον διακρατικό ανταγωνισμό, η ενέργεια δε λειτουργεί μόνο ως αντλία από το αφεντικό του μπαρ στο αφεντικό της εταιρίας ρεύματος. Λειτουργεί και ως αντλία απ' τη μία εθνική αστική τάξη στην άλλη, δηλαδή απ' το ένα κράτος στο άλλο. Ο γερμανικός ενεργοβόρος καπιταλισμός, ας πούμε, ζορίζεται κάθε φορά που η «ενεργειακή κρίση» κάνει την εμφάνισή της.

Ταυτόχρονα, λειτουργεί ως αντλία από το σύνολο της κοινωνίας στο κράτος. Η αύξηση των τιμών σε

ΕΝΕΡΓΕΙΑΚΟΣ ΚΟΜΒΟΣ

Διεθνής επιτυχία! Τα διεθνή ειδησεογραφικά μέσα ασχολούνται με την πάρτη μας.¹⁹ Η Ελλάδα είναι, λέει, το σημείο όπου φτάνει το ρωσικό πετρέλαιο και φυσικό αέριο, φορτώνεται σε ελληνικά καράβια και διανέμεται μετά στην Ευρώπη ως μη-ρωσικό, παρακάμπτοντας τις ευρωπαϊκές κυρώσεις. Βέβαια, αυτό δε λέγεται ακριβώς «ενεργειακός κόμβος», όπως μας έχουν ζαλίσσει οι εφημερίδες ότι είμαστε. Παλιό καλό λαθρεμπόριο λέγεται.

όλα τα εμπορεύματα και ο πληθωρισμός προκαλούν «υπεραπόδοση δημοσίων εσόδων», όπως την αποκαλούν οι ειδικοί, δηλαδή γεμίζουν τα κρατικά ταμεία. Έπειτα το κάθε κράτος, αναλόγως των αναγκών της πολεμικής του προετοιμασίας, μπορεί να ξεκινά απ' το να χρησιμοποιεί αυτά τα λεφτά για να αγοράσει όπλα και να καταλήγει στην κρατική χρηματοδότηση συγκεκριμένων κλάδων, κομβικών για το κράτος. Πολύ αφηρημένα όμως είναι όλα αυτά. Ήρθε η ώρα να περάσουμε σε ένα πιο απτό παράδειγμα. Ήρθε η ώρα να περάσουμε στην αγαπημένη μας Ελλάδα.

ΤΟ ΡΕΥΜΑ ΣΤΗΝ ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΠΕΡΙΠΤΩΣΗ

Το ρεύμα ήρθε στην Ελλάδα το 1889, και το πρώτο κτήριο που φωτίστηκε ήταν – τι άλλο; – τα βασιλικά Ανάκτορα. Μέχρι το 1929 είχαν ηλεκτροδοτηθεί 250 πόλεις με πληθυσμό άνω των 5.000 κατοίκων, όμως το ηλεκτρικό ρεύμα ήταν διαθέσιμο για κάποιες ώρες και με αρκετές διακοπές.

Στις αρχές της δεκαετίας του 1940 όμως, το ρεύμα άρχισε να συζητιέται στα σοβαρά και στην Ελλάδα. Πριν καν τελειώσει ο πόλεμος, η ελληνική αστική τάξη έθεσε ζήτημα «εκβιομηχάνισης» της χώρας μετά τον πόλεμο. Η «ανάγκη εκβιομηχάνισης» αποτελεί ίσως (εν μέσω εμφυλίου πολέμου) το μοναδικό πεδίο συμφωνίας ολόκληρου του πολιτικού συστήματος από το ΚΚΕ μέχρι τη Δεξιά. Τι ωραία που θα ήταν να είχαμε βαριά βιομηχανία, συμφωνούσαν αριστεροί και δεξιοί. Το πρόβλημα, όμως, ήταν ότι η Ελλάδα δε διέθετε ενιαίο δίκτυο ηλεκτρικού ρεύματος. Τα ελληνικά αφεντικά ήταν αδύνατον να στήσουν ανταγωνιστική βιομηχανία με τόσο κατατετημένη παραγωγή και διανομή ρεύματος.

Μεταπολεμικά, η απόφαση του ελληνικού κράτους να στήσει βιομηχανία αλουμινίου, το ώθησε να συμμαζέψει γρήγορα και το ηλεκτρικό του δίκτυο. Το έτος 1950, όταν ιδρύθηκε η Δημόσια Επιχείρηση Ηλεκτρισμού, γνωστή και ως ΔΕΗ, υπήρχαν στην Ελλάδα περίπου 400 εταιρείες παραγωγής ή διανομής ηλεκτρικής ενέργειας. Η ΔΕΗ φτιάχτηκε για να προσφέρει στη βιομηχανία αλουμινίου ρεύμα σε τιμές κάτω του κόστους, ώστε να καταστήσει την ελληνική βιομηχανία αλουμινίου ανταγωνιστική σε σχέση με τους ξένους ανταγωνιστές της. Το 1960, η ΔΕΗ συμφώνησε να παρέχει στην εταιρία «Αλουμίνιον της Ελλάδος» ρεύμα σε τιμή 9

λεπτά της δραχμής ανά κιλοβατώρα, ενώ το γενικό κόστος του ρεύματος στην Ελλάδα ήταν 35 λεπτά ανά κιλοβατώρα, δηλαδή τετραπλάσιο! Και μάλιστα συμφώνησε να κρατήσει την τιμή αυτή σταθερή για 50 χρόνια! Η ΔΕΗ λειτουργούσε ως τράπεζα: μαζεύει το χρήμα απ' τους λογαριασμούς όλων μας και το έδινε στη βιομηχανία αλουμινίου, επιδοτώντας την. Όλοι μαζί, δηλαδή, πληρώναμε το στήσιμο της ελληνικής βιομηχανίας αλουμινίου.

Χάρη σ' αυτή τη συμφωνία με τη βιομηχανία αλουμινίου, η ΔΕΗ αναγορεύτηκε απ' το κράτος σε αρμόδια για κάθε τι σχετικό με το ρεύμα. Την ίδια περίοδο που έκλεισε η συμφωνία με την «Αλουμίνιον της Ελλάδος», η ΔΕΗ κατάφερε να μονοπωλήσει πλέον την παραγωγή, αλλά κυρίως και το δίκτυο διανομής της ηλεκτρικής ενέργειας στη χώρα.¹² Από τότε, το δίκτυο ηλεκτρικού ρεύματος στην Ελλάδα είναι ένα, ενιαίο και υπό κρατικό έλεγχο.

Το 1963 (τρία χρόνια μετά την ενοποίηση του ηλεκτρικού δικτύου της χώρας) το υπουργείο Εσωτερικών ανακοίνωσε με νομοθετικό διάταγμα πως «με την ίδια απόδειξη εισπράξεως του λογαριασμού καταναλώσεως ηλεκτρικού ρεύματος θα εισπράττονται και τα τέλη καθαριότητας του Δήμου Αθηναίων».¹³ Η ανακοίνωση προειδοποιούσε ότι σύντομα μέσω των λογαριασμών θα ακολουθούσε και η εισπράξη των τελών καθαριότητας και φωτισμού. Από τότε προστέθηκαν διάφορα τέλη, όπως το τέλος για την ΕΡΤ.

Η σχετική προειδοποίηση έλεγε «σε περίπτωση μη πληρωμής η ΔΕΗ θα διακόπτει το ρεύμα». Το ηλεκτρικό ρεύμα είχε γίνει πλέον πλήρως απαραίτητο για τη ζωή της ελληνικής κοινωνίας. Επομένως η δυνατότητα διακοπής ρεύματος που χάριζε πλέον στο κράτος το συγκεντροποιημένο δίκτυο, ήταν ένας τρόπος να εισπράξει το κράτος ένα κάρο φόρους τους οποίους δυσκολευόταν να εισπράξει διαφορετικά. Την ίδια μέθοδο εφάρμοσε και στην κρίση του 2010, όταν οι λογαριασμοί της ΔΕΗ χρησιμοποιήθηκαν για να εισπραχθούν οι νέοι φόροι, όπως ο ΕΝΦΙΑ.

Από το ξέσπασμα της κρίσης του '10 και μετά, η ΔΕΗ χρησιμοποιήθηκε ακόμη περισσότερο ως κρατικός μηχανισμός. Στα χρόνια των «μνημονίων», το μονοπώλιο της ΔΕΗ «έσπασε», κι εμφανίστηκαν διάφοροι «ιδιώτες πάροχοι». Αυτό το «ξεπούλημα», όπως το ονόμασαν οι αριστεροί, στην πραγματικότητα είχε σκοπό τη σύγχυση, αφού το δίκτυο διανομής παρέμενε ένα και κρατικό. Το κράτος δηλαδή συνέχισε να διατηρεί τον έλεγχο του ρεύματος.

Έπειτα, επί κυβέρνησης ΣΥΡΙΖΑ, κανονίστηκε η τιμή του ρεύματος να συνδεθεί με ένα «χρηματιστήριο ενέργειας», το οποίο υποτίθεται θα ήταν τρομερά «ωφέλιμο» για τα πορτοφόλια μας.¹⁴ Παράλληλα Σύριζα και ΝΔ κανόνισαν μαζί αυτό που ονομάστηκε «ρήτρα αναπροσαρμογής», τη δυνατότητα δηλαδή των «παρόχων» να αλλάζουν τους όρους των συμβολαίων μας χωρίς να μας πουν τίποτα.

Και τέλος, οι τιμές του ρεύματος που ήταν πλέον συνδεδεμένες μέσω του Χρηματιστηρίου Ενέργειας με το φυσικό αέριο και τα χρηματιστηριακά πάνω-κάτω του άρχισαν να ανεβαίνουν πριν το ξέσπασμα του πολέμου στην Ουκρανία.

Σούμα: το ελληνικό κράτος, με την αριστερά του και τη δεξιά του, ήξερε πολύ καλά ότι ο διακρατικός ανταγωνισμός θα είχε ως επίδικο και την ευρωπαϊκή εξάρτηση απ' τη ρωσική ενέργεια. Γι' αυτό μέσα στα τελευταία δέκα χρόνια, διαδοχικές κυβερνήσεις έσπειραν το χάος και τη σύγχυση και ταυτόχρονα έστησαν όλο το νομικό οπλοστάσιο ώστε μέσω της ενέργειας να μετατρέψει την κρίση σε ευκαιρία εις βάρος μας. Το ίδιο το ελληνικό κράτος κανόνισε να πληρώνουμε το ρεύμα για χρυσάφι και να μην καταλαβαίνουμε γιατί. Να κατηγορούμε τον Πούτιν και τη δήθεν «ενεργειακή σπάνη», ενώ στην πραγματικότητα είναι το κράτος που μας αλάζει τα φώτα.

Και η εκστρατεία τρόμου καλά κρατεί. Όλα τα μήντια μάς λένε πως το χειμώνα θα πεθάνουμε απ' το κρύο και δε θα έχουμε ρεύμα. Άρθρα με τίτλους του είδους «Οι επικίνδυνες ώρες και μέρες για μπλακ άουτ» ξεκινούν λέγοντας πως «κοντά στη δύση του ηλίου και για τρεις ώρες μετά την 1η Νοεμβρίου και μέχρι τον Μάρτιο του 2023 η ηλεκτροδότηση δεν θα είναι δεδομένη για όλους· πιθανότατα το ίδιο να συμβεί και για κάποιες πρωινές ώρες».¹⁵

Η τρομοκρατία όμως αφορά το μέλλον: τον τρομερό «χειμώνα». Αυτό που γίνεται ήδη είναι ότι το κράτος μέσω της ΔΕΗ μαζεύει όλα μας τα λεφτά. Γιατί όπως είπαμε, το ρεύμα είναι φόροι. Επειδή το ρεύμα είναι κάτι που δε γίνεται να μην το πληρώσεις, η ΔΕΗ λειτουργεί ως τράπεζα. Ο τζίρος της ΔΕΗ διπλασιάστηκε.¹⁶ Αντίστοιχα αυξήθηκαν και οι φόροι που εισέπραξε από τη ΔΕΗ και τους υπόλοιπους «παρόχους» το ελληνικό κράτος. Η αριστερά ζήτησε μάλιστα να φορολογηθούν κατά 90% τα «υπερκέρδη» των παρόχων, και η κυβέρνηση δεν είχε καμία αντίρρηση. Το ελληνικό κράτος μετέ-

τρεψε τα «υπερκέρδη» σε κρατικά και με τη βούλα, εισπράττοντας σχεδόν 3 δισ. ευρώ σε ένα τρίμηνο.¹⁷

Το ελληνικό κράτος δηλαδή (και κάθε κράτος), χαιρέται πολύ που οι τιμές της ενέργειας έχουν φτάσει στα ύψη, γιατί μ' αυτόν τον τρόπο συσσωρεύει όλο το χρήμα στα κρατικά ταμεία. Αυτή η «υπεραπόδοση δημοσίων εσόδων» τού δίνει τη δυνατότητα να κάνει πολλά και διάφορα. Μπορεί να δώσει ένα (απειροελάχιστο) κομμάτι της σε επιδόματα. Μπορεί να δώσει ένα (πολύ μεγαλύτερο) κομμάτι της σε φρεγάτες και f-16. Μπορεί να επιδοτήσει με τσάμπα (ή σχεδόν τσάμπα) ρεύμα συγκεκριμένων κλάδους: η εταιρία Αλουμίνιον της Ελλάδος (που πλέον ανήκει στον όμιλο Μυτιληναίου) συνεχίζει να παίρνει ρεύμα σχεδόν τσάμπα, αφού χρωστάει στη ΔΕΗ κάτι εκατομμύρια χωρίς κανένα πρόβλημα.¹⁸ Μπορεί ακόμη να διασώσει από τη χρεοκοπία επιλεγμένα ελληνικά αφεντικά. Μπορεί να σκέφτεται πάσης φύσεως προσταγές και οικονομικές πολιτικές που αφορούν όλους μας.

Προς το παρόν, το ελληνικό κράτος δεν μας έχει πει τι θα κάνει. Ακούγονται βέβαια φωνές σαν αυτές που ακούγονταν στα '70s. Κρατικές φωνές που μας λένε ότι θα πρέπει να αλλάξουμε τον τρόπο ζωής μας και να καταναλώνουμε λιγότερο ρεύμα, λες και δεν είναι το ίδιο το κράτος που μας επέβαλε αυτόν τον τρόπο ζωής. Η «αλλαγή παραγωγικού μοντέλου» βρίσκεται διαρκώς στην επικαιρότητα. Ένας κόσμος «χωρίς μετακινήσεις» και με «εργασία στα χωράφια» εμφανίζεται και ξαναεμφανίζεται τόσο από δεξιά όσο κι από αριστερά στόματα.

Για την ώρα, όμως, όλα αυτά είναι απλά φωνές. Δεν ξέρουμε τι θα κάνει με το ρεύμα, πιθανότατα γιατί δεν ξέρει ακόμη ούτε το ίδιο. Όλα εξαρτώνται απ' το πώς θα πάει στο μέλλον ο διακρατικός ανταγωνισμός και πιο συγκεκριμένα οι ρωσογερμανικές σχέσεις, οι ρωσοϊταλικές σχέσεις και η Ε.Ε. (δηλαδή οι γερμανο-γαλλο-ιταλικές σχέσεις). Το υπάρχον ενεργειακό σύστημα στήθηκε κατά τη διάρκεια της προηγούμενης «ενεργειακής κρίσης» με αμερικανική ανοχή. Πλέον, η αμερικανική ανοχή παίζεται.

Σε κάθε περίπτωση, ο περίφημος χειμώνας πλησιάζει, και το κράτος έχει όλα τα μέσα στη διάθεσή του για να μας φορτώσει την κρίση στην κεφαλα. Και όπως λέγαμε και την προηγούμενη φορά που το τοπίο φάνταζε αβέβαιο, δηλαδή λίγο πριν το κράτος μας κλείσει μέσα, «τελικά οι κρατικές εντολές θα αριβάρουν».

Μην ανησυχείτε λοιπόν. Στο τέλος, όπως πάντα, θα καταλάβουμε θέλοντας και μη τι έχει κατά νου το κράτος μας.

Προς το παρόν ας κρατήσουμε το εξής. Είναι και ενέργεια· είναι και εξουσία.

to Improve the Human Condition Have Failed, Yale University Press, 1998, σ. 166.

3. Βλαντιμίρ Ίλιτς Λένιν, Άπαντα (5η έκδοση), Τόμος 42, Σύγχρονη Εποχή, 1983, σελ. 30.

4. Περιλαμβάνεται στο Jonathan Coopersmith, *The Electrification of Russia*, Cornell University Press, 1992, σελ. 154.

5. Λένιν, ό.π., σ. 31.

6. Ό.π., σ. 156.

7. James C. Scott, ό.π., σ. 166.

8. Για τα κρατικά μέτρα αντιμετώπισης της «πετρελαϊκής κρίσης» του 1979 στην Ελλάδα, βλ. «Τέρασ της Κατανάλωσης», *Antifa* #81, 07/2022.

9. Όλα αυτά περιλαμβάνονται στο David E. Nye, *When the Lights Went Out: A History of Blackouts in America*, The MIT Press, 2010, σ. 108.

10. James C. Scott, ό.π., σ. 392.

11. Η βασική πηγή εδώ είναι το «Η εργασία, η ενέργεια, η κρίση και το τέλος του κόσμου», από το ομώνυμο βιβλίο του Τζορτζ Καφέντζις, Αρχείο71, 2012. Σ' αυτό το κείμενο παραπέμπουν και οι σελίδες που αναγράφονται στο κυρίως κείμενο. Για μια περιγραφή της γνώμης του Καφέντζις όπως την καταλαβαίναμε το 2012, βλ. «Ο Τζορτζ Καφέντζις στη Μέση Ανατολή», *Antifa* #30, 4/2012.

12. Όλα αυτά αναφέρονται στο Κώστας Κωστής, *Κράτος και Επιχειρήσεις στην Ελλάδα: Η Ιστορία του «Αλουμινίου της Ελλάδας*, Πόλις, 2013, σσ. 85-89 και 137-144.

13. «Όταν καθιερώθηκαν οι φόροι και τα τέλη μέσω της ΔΕΗ», *Τα Αθηναϊκά*, 3/2/2022.

14. Γ. Σταθάκης, «Πολύ σημαντική η λειτουργία του Χρηματιστηρίου Ενέργειας», *Ναυτεμπορική*, 21/2/2017.

15. «Κατανάλωση ρεύματος: Οι επικίνδυνες ώρες και μέρες για μπλακ άουτ», *Καθημερινή*, 19/9/2022.

16. «Η ΔΕΗ διπλασίασε τον τζίρο της το α' εξάμηνο του 2022», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 7/9/2022.

17. «Υπερκέρδη 2,7 δισ ευρώ έγιναν επιδοτήσεις», *Καθημερινή*, 14/10/2022.

18. «Εισαγγελική έρευνα για τα χρέη του Ομίλου Μυτιληναίου προς τη ΔΕΗ και τη ΔΕΠΑ», *Καθημερινή*, 8/3/2012.

19. Για την είδηση στα ελληνικά δείτε, «Ο κόλπος και το κόλπο που ξεπλένει στην Ελλάδα το ρωσικό πετρέλαιο», *Εφημερίδα των Συντακτών*, 19/8/2022.

20. «Κατανάλωση ρεύματος: Οι επικίνδυνες ώρες και μέρες για μπλακ άουτ», *Καθημερινή*, 19/9/2022.

21. «Ενέργεια: Πρόταση Μητσotάκη για πανευρωπαϊκό μηχανισμό», *Καθημερινή*, 27/7/2022.

Ανεβαίνει η τιμή του φυσικού αερίου; Να γίνει με χειμερινό κολυμβητές!

ΚΟΨΤΕ ΚΑΙ ΤΟ ΔΙΚΟ ΜΟΥ ΠΡΕΥΜΑ!

Τα άρθρα στις εφημερίδες που μας απειλούν ότι το χειμώνα θα μας κόβουν το ρεύμα για «λίγες ώρες το βράδυ» και «λίγες ώρες το πρωί» λόγω «υποχρεωτικής μείωσης της κατανάλωσης», λένε και διάφορα πιο χρήσιμα πράγματα. Για παράδειγμα, το ίδιο άρθρο της Χρύσας Λιάγγου που σπέρνει τον τρόμο, συνεχίζει λέγοντας πως πρώτα θα κοπεί το ρεύμα στη «βιομηχανία και τα εμπορικά καταστήματα». Γιατί όμως; Μήπως το κράτος μας ξαφνικά δε νοιάζεται για τ' αφεντικά του και νοιάζεται για μας; Δύσκολο.

Πιο κάτω όμως το πράγμα εξηγείται:

Το τρίτο, τέλος, κρίσιμο ζήτημα που μένει να διευθετηθεί είναι το κόστος της αποζημίωσης, κάτι που θα αποτελέσει συνάρτηση ενός ισχυρού κινήτρου για τις επιχειρήσεις που θα συμμετάσχουν στον μηχανισμό και των δημοσιονομικών περιθωρίων. Αφού ολοκληρωθεί ο μηχανισμός, οι εταιρείες που θα συμμετάσχουν θα καλούνται από την προηγούμενη ημέρα να κατεβάσουν τους διακόπτες έναντι αμοιβής για συγκεκριμένες ώρες.²⁰

Καταλάβετε; Το κράτος έφτιαξε μηχανισμό ώστε όποια επιχείρηση ψήνεται, να λέει «κόψτε μου το ρεύμα και δώστε μου φράγκα». Δεν σας θυμίζει κάτι όλο αυτό; Θυμάστε κάτι επιχειρήσεις που έγραφαν «πολλά κρούσματα», έκλειναν «λόγω κορονοϊού» και μετά τσιμπούσαν αποζημίωση; Ε, το ίδιο είναι. Όποιο αφεντικό βαράει μύγες λοιπόν (γιατί ποιο άλλο θα ψήνεται να του κόψουν το ρεύμα;) θα το κλείνει και θα εισπράττει από τον μεγάλο κρατικό κορβανά.

Το ελληνικό κράτος, λοιπόν, προσαρμόστηκε στη μετά-κόβιντ εποχή. Φυσικά ο πρωθυπουργός μας προσπάθησε αυτή η αποζημίωση να δίνεται με ευρωπαϊκά (δηλαδή γερμανικά λεφτά).²¹ Μέχρι στιγμής, όμως, οι Γερμανοί δεν πολυψήνουν, οπότε λέει πως θα δίνει στα ντόπια αφεντικά χρήματα απ' τα «υπερκέρδη» των παρόχων ενέργειας, δηλαδή απ' τις τσέπες όλων μας. Μια άλλη λύση πέρα απ' τη χειμερινή κολύμβηση λοιπόν, είναι να γίνεται αφεντικά!

1. Έχουμε αναφερθεί ξανά στα πλεονεκτήματα της ακτινωτής διάταξης για την κρατική εξουσία. Βλ. «Ένας Κόσμος Τούμπα, Μέρος 2ο: Τα κρατικά κεκτημένα του τελευταίου χρόνου», *Antifa* #75, 5/2021.

2. James C. Scott, *Seeing Like a State: How Certain Schemes*

